

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvkomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)
1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

-

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

-

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)
2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

-

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

-

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)
3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

-

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

-

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja veloitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa

sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

-

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)
4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

-

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)
5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

-

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

-

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

-

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)
6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

-

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

Kotihoidontukea hyödyntää ainakin lyhyen aikaa ylivoimaisesti suurin osa perheistä, pääsääntöisesti perheiden naiset.

Tuen käytössä tulisi kehittää kannustimia siihen, että kahden vanhemman perheissä hoitovapaata jaettaisiin vanhempien kesken tasan. Kannustin voisi olla esim. korkeampi tuen taso ensimmäisten kuukausien ajan kullekin tuen hakijalle. Kotihoidon tuen uudistamisessa tärkeää on nostaa tuki sellaiselle tasolle, että sillä pystyy elämään. Tällä hetkellä tukimuoto soveltuu käytettäväksi lähinnä perheissä, joilla on hyvät toisetkin tulot täydentämään kotihoidontukea, ja rajaa näin käyttäjäkunnan ulkopuolelle suuren osan yhden vanhemman perheistä. Tukikuukausien määrää voi tarvittaessa vähentää, jotta tuen määrää voidaan nostaa.

Kotihoidontukea ei tule leikata ennen kuin varhaiskasvatuksen henkilöstökriisiin on löydetty ratkaisuja. Kuntien eläkelaitoksen Kevan tuoreiden laskelmien mukaan Suomesta puuttuu noin 6 000 varhaiskasvatuksen opettajaa ja 2 400 pätevää erityisopettajaa. Mahdollisessa uudistuksessa tulee varautua siihen, että etenkin pienimpiä lapsia tulee lisää varhaiskasvatukseen. Siirtymäajan oltava riittävä ja on oltava selkeä tiekartta kriisin ratkaisuun ennen uudistuksen voimaantuloa.

Varhaiskasvatuksen tulee olla sellaista, että vanhemmat voivat turvallisesti osallistua työelämäänsä. Tämä tarkoittaa sitä, että on otettava käyttöön tehokkaampia keinoja sitouttaa ammattilaisia alalle, kuten korkeampi palkkaus ja paremmat työolot, jotta lapsilla on varhaiskasvatuksessa tuttuja ja turvallisia aikuisia. Työolojen parantaminen voi tarkoittaa mm. nykyistä pienempiä ryhmäkokoja, parempaa henkilöstömitoitusta, asianmukaisia tiloja sekä parempaa johtamista. Tästä on tärkeä keskustella ammattilaisten itsensä kanssa.

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

Vanhempien työllistymisen ja työssäkäynnin esteitä puretaan panostamalla varhaiskasvatukseen ja pienten koululaisten vuorohoitoon sekä toimintaan koulujen loma-ajoilla koulupäivän ympärillä. Kenenkään toive perheestä tai lapsiperheestä ei saa muodostua esteeksi työllistymiselle tai työssäkäynnille. Lapsiperheille tärkeät palvelut edistävät työllisyyttä ja purkavat työllistymisen esteitä.

Koululaisten loma- ja vapaa-ajan toimintaa tulisi pilotoida Ruotsin Fritidshem-mallin mukaisesti, sillä suomalaislasten koulupäivät ovat lyhyitä ja lomat pitkiä ja tämä voi vaikeuttaa vanhemman/vanhempien työssäkäyntiä.

Oppituntien määrät ovat Suomessa OECD-maiden keskiarvoa pienemmät, ja aikuisten kahdeksan tunnin työpäivään verrattuna koulupäivät ovat etenkin pienillä oppilailla varsin lyhyitä. Myös koulujen loma-ajat ovat huomattavasti pidempiä kuin vanhempien noin neljän viikon vapaat. Jotta vanhemmat/vanhempi voi käydä täysipainoisesti töissä, on huolehdittava koululaisille mielekkästä maksuttomasta tai kohtuuhintaisesta loma- ja vapaa-ajan toiminnasta.

Pienten koululaisten vanhemmat muodostavat merkittävän osan työvoimastamme. Koululaisten iltapäivä- ja loma-ajan toiminta mahdollistaa niin lapsen oikeuden turvalliseen vapaa-aikaan kuin myös vanhemman/vanhempien täysipainoisen työssäkäynnin.

Loma- ja vapaa-ajan ohjattu toiminta helpottaisi työn ja perheen yhteensovittamista

Sujuva työn ja perheen yhteensovittaminen kohentaisi erityisesti naisten asemaa työelämässä. Väestöliiton perhebarometrin mukaan naiset ovat miehiä tyypillisemmin vähentäneet työtunteja, vaihtaneet työpaikkaa, vastaanottaneet vähemmän vaativia työtehtäviä ja jättäneet hakematta vaativampaa työpaikkaa hoivavastuiden vuoksi. Myös osittaista hoitorahaa, joka mahdollistaa työajan lyhentämisen 1.–2.-luokkalaisen lapsen hoitamiseksi, käyttävät lähes 95-prosenttisesti naiset.

Työn ja perheen yhteensovittamista tarkastellaan usein rajatusti pikkulapsivaiheen, esimerkiksi perhevapaiden tai päivähoitokysymyksen kautta. Sen sijaan koululaisten iltapäivätoiminnan laajentamisesta vanhempiin lapsiin tai loma-ajan hoidosta ei keskustelua ole juuri käyty. Ratkaisujen pohtiminen jää yksittäisten perheiden vastuulle.

Ruotsissa työn ja perheen yhteensovittamista on kymmenien vuosien ajan tukenut fritidshem-toiminta. Toiminnassa taataan paikka jokaiselle lapselle esiopetusiästä kuudennen luokan loppuun saakka. Toimintaan osallistutaan aktiivisesti: 6–9-vuotiaista lapsista 84 prosenttia on mukana toiminnassa.

Fritidshem on auki aamuisin ja iltapäivisin, ja aukioloajat pyritään mukauttamaan lasten ja vanhempien tarpeisiin. Toiminta eroaa suomalaisesta iltapäiväkerhosta merkittävästi myös siinä, että sitä järjestetään koulun loma-aikoina. Fritids-toiminta on arvostettua, ja vanhemmat pitävät sitä tärkeänä, työelämän tasa-arvoa edistävänä asiana.

Nyt on aika ottaa tarkasteluun myös laajennettu koululaisten vapaa-ajan toiminta sekä pilotoida fritidshem-tyyppistä toimintaa.

Lisäksi:

Työn ja perheen yhteensovittaminen mahdollistetaan joustavilla ja riittäväillä lastenhoitopalveluilla.

Varhaiskasvatuspaikkojen mitoitukseen tarvitaan ilmavuutta, jotta paikan voi työllistyessään saada läheltä kotia - myös keskellä vuotta.

Varhaiskasvatuksen henkilöstömitoitusta on kasvatettava ja osaavan henkilökunnan varmistamiseen on panostettava houkuttelevalla palkkauksella - tähän tarvitaan kunnille riittävä rahoitus.

Epäsäännöllistä tai vuorotyötä tekevien vanhempien lapsille tarvitaan riittävästi hoitopaikkoja. 24/7 palveluyhteiskunnassa varhaiskasvatusta ja koululaisten hoitoa tarvitaan aina kun vanhemmat ovat töissä. Vuorohoitoa on oltava saatavilla lakisääteisesti myös pienille koululaisille.

Perhemyönteisyyttä ja joustoja on työelämässä vahvistettava entisestään.

Työelämän joustoja tarvitaan, jotta perheelliset ihmiset voivat käydä töissä. Esimerkiksi erityislapsen vanhemmuus tai osatyökykyisyys voivat estää vanhemman työnteon täysin.

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämisessä? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

-

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulokitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämisessä?

-

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

-

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seurantaa ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

-

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

-

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

-

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden aluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

-

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

-

14. Julkisen talouden kestävyys14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä aluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

-

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

-

Moore Annica
Mothers in Business MiB ry